

Siýer-i Nebi (Hezreti Pygamberiň Ömri)

Category: Edebi makalalar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Siýer-i Nebi (Hezreti Pygamberiň Ömri) SIÝER-I NEBI
(HEZRETI PYGAMBERIŇ ÖMRI)

I BÖLÜM

YSLAMDAN ÖŇKI ARABYSTAN

Temalar:

- Araplaryň Hal-ýagdaýy
- Mekge we Käbe
- Mekgedäki Wezipeler
- Zemzem Çeşmesiniň Arassalanmagy
- Ebrehäniň Käbä Ýörişi

a) Araplaryň hal-ýagdaýy

Yslam dininden öň Arabystan ýarymadasynda ýaşaýyş gaty agyr ýagdaýdady, araplar bu döwürde sowatsyzlyk we yzagalaklyk döwrüni başdan geçirýärdiler. Olar özaralarynda birnäçe tirelere bölünip, biri-birlerine garşy çykypdyrlar, tireler arasynda yzygiderli dawa-jenjel edipdirler. Hak dini unudypdyrlar, dürli atlar bilen atlandyrylan butlary tapyp başlapdyrlar, umuman, bu ýerde agyr ýagdaýdaky bir yzagalaklyk dowam edýärdi. Ynsan hukuklaryna we haklaryna hiç hili hormat goýulmaýardy. Hyzmatçy gullar, ýesirler gözgyny, »it görse, gözi agyrjak» ýagdaýynda ýaşaýardylar. Aýal maşgalalar ençeme hak-hukuklardan mahrum edilipdi. Täze dogan çaga gyz bolsa, onuň göbegini kesmekligiň ýerine boýnuny kesmeklik ýaly adat kök urup başlapdyr, umuman, gyz çagajyklary diriligine ýere gömmeklik tas däbe öwrülmeke derejesine baryp ýetipdir. Beýleki ölkelerde ýaşayan ynsanlaryň ýagdaýy-da Arabystandan kän bir tapawutly bolmandyr. Gepiň gysgasy, älem-jahan durşuna gatym-garym, bulam-bujar bir garaňkylykdady. Ynsanýeti bu

ýagdaýlardan azat etmek üçin bir Pygamberiň gelmegine garaşylýardy. Jöhütleriň we hristiýanlaryň kitaplary şeýle bir Pygamberiň geljekdigini öňünden buşlapdy. Ine, Mekgede doglan zamananyň soňky Pygamberi (Ahyrzaman Pygamberi diýlip atlandyrylýan) Muhammet Aleýhissalam, hut şol garaşylan, onda-da sabyrsyzlyk bilen uzak wagtlap garaşylan iň soňky Pygamberdir.

b) Mekge we Käbe

Arabystan ýarymadasynyň gadyndan bári iň ähmiýetli we mukaddes şäheri Mekgedir. Mekge Gyzył deňizden 80 km töweregi ýarym adanyň içinde ýerleşýär, daglaryň we ýollaryň sepgididir. Kábäni şu günki ýerleşýän ýerinde hezreti Ybraýym bilen onuň ogly Ysmaýyl dikeldipdir. Şol wagtlarda Käbe bir ybadathana hökmünde ulanylýardy. Emma soň-soňlar araplar bu ýeri tapyp bilen butlary bilen doldurypdyrlar. Etraplardan gelen zyýaratçylar bulara gurbanlyk beripdirler. Mekge şol wagtda ýuwaş-ýuwaşdan söwda merkezine öwrülip başlapdyr. Kábä zyýarata gelenler söwda hem edipdirler. Mekgeden Ýemene we Siriýa söwda kerwenleri gidip gelipdir.

j) Kábädäki wezipeler

Käbe araplar tarapyndan mukaddes hasaplanyşy ýaly, ol ýerdäki wezipeler-de örän ähmiýetli hasaplanypdyr. Kábä seretmek wezipesi hezreti Ysmaýylyň neberesine degişli. Bu wezipeler şular:

1. Hijabet: Ýagny, Kábäniň açarlaryny elinde saklamak.
2. Sikaýe: Kábä zyýarata gelen hajylaryň suwuny taýýarlamak, Zemzem çeşmesiniň suwuna gözegçilik etmek.
3. Rifade: Gelen hajylaryň hyzmatynda durmak, garşy almak, ýerleşdirmek, ugratmak.
4. Nedwe: Ýygnakdyr maslahatlara başlyklyk etmek: Kilabyň ogly Kusaý »Darun□Nedwe« atly bir jemgyýet gurupdyr. Kuraýyşlylar bu ýerde ýygnanypdyrlar, ähmiýetli işler hakynda maslahat edipdirler, parahatçylyk we harby meselelerinde hem bu ýerde karara gelipdirler. Hatda nika bu ýerde gyýlypdyr, dürli

dabaralar bu ýerde gurlupdyr. Uzak ýola gitjek söwd

5. Litwa: Baýdak bilen baglanyşykly wezipe, söweş wagtlarynda baýdak göterijilik boýunça ýörite wezipeler bolupdyr.

6. Kyýada: Baştutanlyk, serdarlyk diýmekdir.

Bu sanalan wezipeleriň hemmesi bir hormatly, mertebeli dereje hasaplanypdyr we bular hezreti Muhammediň (s.a.s) tiresinden bolanlara degişlidi.

d) Zemzem çeşmesiniň arassalanmagy

Hajylaryň suw bilen üpjünçiligine we olaryň myhmanhana işlerine Muttalib seredýärdi. Ol aradan çykandan soňra, bu iş Abdylmuttalibe galypdy. Suw bilen üpjün etmek, suw üpjünçiligi örän kyn işleriň biridi. Çünki, Zemzem çeşmesi dolan wagtynda ondan suw alynmaýardy. Şoňa görä Mekgäniň etrabyndaky guýulardan, çeşmelerden suw getirmäge mejbur bolunýardy. Bu ýagdaý bolsa uly kynçylyk döredýärlerdi. Muny düzetmek üçin Abdylmuttalibiň Zemzem çeşmesiniň gözbaşyny tapyp, ony arassalamagy gerekdi. Sebäbi Mekgä duşman çozan wagtynda, Jürhüm taýpasyndan bolan zyýankeşler gymmatly harytlary Zemzem çeşmesine atypdyrlar. Munuň üstüni-de daş-toprak bilen dolduryp, ýerini ýitiripdirler. Bu ýagdaý ençeme ýyllap bilinmän gelipdir. Muny ahyrynda Abdylmuttalib bilen onuň ogly Haris bilip, çeşmäniň gözbaşyny arassalapdyr. Onuň içinden gylyçlar, demir donlar, altyndan ýasalan keýik şekilleri çykypdyr. Zemzem çeşmesi arassalanandan soňra, ýene öňküsi ýaly bol-bol suw çykmaga başlapdyr. Abdylmuttalibiň bu hyzmaty, işi örän şowly geçipdir.

Abdylmuttalybyň on üç ogly bardy. Olaryň içinden bäsisiniň atlary taryhda meşhurdyr: Abu Talib, Abdylla, Hamza, Abbas we Abu Leheb.

d) Ebrehäniň Käbä Ýörişi

Käbäniň araplaryň arasynda örän ähmiýetli we eziz görülyän bir ýerdi. Dini taýdan mukaddes görülmeginden başga-da, ol ýerde ýerleşýän Mekge Arabystanyň söwda merkezi bolupdy. Her tarapdan adamlar toplum-toplum bolup bu ýere gelýärdiler, bu

ýerde söwda ýarmarkasyny, alyş-beriş bazaryny gurýardylar. Halky bu ýere çeken Käbe-i muazzamady (Keramatly Käbedi). Ýemene häkim bolan Hebeş walisi (hökümdary, häkimi) Ebrehe Sanada bir mukaddes ýer gurup, araplary şol ýere çekmek islese-de, bu işiň hötdesinden gelip bilmändir. Soňundan bolsa Kábäni ýok etmek üçin karar beripdir. Hebeşilerden (Efiopiýalylardan) ýygnan bir goşuny bilen Mekgä tarap ýola düşdi. Goşunyň önünde uly bir pil bardy. Söweşde pil ulanmak adaty gaty gadymdyr. Ýerli-ýerden Ebrehe garşy çykyp, oňa gaýtawul bermek isleýänler tapylypdyr. Emma olar duşmanyň garşylygyna çydap bilmändirler. Bölek-bücek bolan bu toparlar Ebreheniň goşunyna ýesir düşüpdirler. Ebrehe Mekgä ýakynlaşanynda, çaparlaryndan birini gözegçilik üçin öňe iberipdir. Bular kuraýişlileriň mallaryndan näme tapsalar, ony talap, olja edip Ebrehene getiripdiler. Olja edilen mallaryň arasynda Abdylmuttalibiň ýüz (100) sany düýesi hem bardy.

Mekgelilerden bir topar adam Ebrehene haýyş etmäge gidipdir. Bu toparyň başynda bolsa Abdylmuttalyb durupdyr. Ebrehe haýyş etmäge gelen adamlardan näme üçin gelendiklerini sorapdyr. Abdylmuttalyb alnan mallary, oljalary yzyna gaýtarylyp berilmegini isleýändiklerini aýdypdyr. Muňa garşylykly bir jogap hökmünde Ebrehe:

□ Men »Kábäni ýykmaň« diýip haýyş etmäge gelensiňiz öýtdüm. A siz bolsa düýelerden derdinýärsiňiz! □ diýipdir.

Abdylmuttalib bolsa Ebrehä şu jogaby beripdir:

□ Men düýeleriň eýesi, şonuň üçin hem öz düýelerimi talap edýärim. Kábäniň bolsa öz eýesi bar. Ony ol gorar.

Ebrehe mallary yzyna gaýtaryp berdi. Soňra bolsa goşunyna »Atlanyň!« diýip buýurdy we goja pili goşunyň önüne saldy. Şol wagtyň özünde hem garaşylmadyk bir hadysa boldy. Tutuş gök ýüzüni ebabil guşlary (dag garlawaçlary) gaplap aldy. Agyzlarynda we aýaklarynda daşayan kiçijik daşlary esgerleriň üstüne atýardylar. Daşlaryň degen ýerleri ýara-ýara boldy. Esgerler perişan bolup dargadylar. Ebrehe janyny zordan gutaryp, Ýemene döndi we şol ýerde-de öldi. Keramatly Gurhan özüniň »Pil« süresinde bu hadysany aňladýar.

Osman KESKIOGLY

Terjime eden: Berdi SARYÝEW Edebi makalalar